

Montessori Basiscursus

Eindopdracht

Hannah van der Eijk

h.eijk@msa.nl

Montessori Lyceum Amsterdam

2025-2026

Inhoud

Reflectieverslag deel I - Persoonlijke ontwikkelingsdoelen	3
Mijn persoonlijke ontwikkelingsdoelen	
Experiment Klassikale Instructie	4
Situatieschets	
Weg met klassikale instructie	
Experiment	
Ervaringen	
Een efficiënte methode of toch een lang gekoesterde mythe?	
Reflectieverslag deel II – Reflectie op persoonlijke ontwikkelingsdoelen	6
Bijlage Experiment	7

Reflectieverslag deel I - Persoonlijke ontwikkelingsdoelen

Mijn persoonlijke ontwikkeldoelen

Hieronder staan 3 persoonlijke ontwikkeldoelen. Elke van deze doelen raakt een punt binnen mijn professionele functioneren, waarbinnen ik via nieuwe inzichten uit de Montessorischool wil groeien. Ik zal elk punt kort toelichten.

1. Leerlingen actief en zelfstandig de stof laten ontdekken
2. Minder klassikaal instructie geven
3. Het leertempo van leerlingen individueel ondersteunen

‘Help mij het zelf te doen’ en *‘Binnen is beginnen’*. Twee klassieke quotes die in geen enkele Montessori Basis cursus lezing te missen waren. Hoe mooi ik zo ook vind, in mijn lessen ontbreken ze zo nu en dan. Ik merkte dat ik vaak den ‘dienst’ sta van leerlingen; klassikaal uitleggen, ook zonder dat leerlingen dit ‘willen’ of erom vragen. Het is per slot van rekening deel van een klassieke lesopbouw (van Ast, de Loor, Spijkerbroek et al, 2024). Ergens is dit ook terecht en een deel van mijn baan. Maar het schoot zijn doel voorbij; de leerling leerde niet meer *zelf*. Het voelde alsof ik al een idee had over hoe zij het beste leren, zonder dit te overleggen. Daarbij merkte ik in lessen vaak dat de stof ook niet per se ‘beter’ bleef hangen na klassikale instructie. Hoe effectief een leerling leert

Ik vroeg mij dit ten eerste af.

Ik was klaar om een radicaal andere manier te testen.

Ik wilde leerling zelf kritisch maken. En ook voor mijzelf een prettigere manier vinden voor mijn rol als docent.

Een van de belangrijkste vaardigheden naar mijn mening, is het leren van kritisch en zelfstandig nadenken. Zelf op onderzoek uitgaan. Zelf vragen stellen. Ik wil doelen omzetten tot een effectief middel om in mijn lessen gestandaardiseerd toe te passen.

Daarbij zijn er veel voorbeelden uit de literatuur die deze ontwikkeldoelen ondersteunen. De belangrijke voor mij zijn uit het boek van Rubinstein (2010) zet ik hieronder op een rijtje:

- *Binnen is beginnen*: ironisch, want dit is niet Rubinstein (2010) maar Montessori zelf. Deze quote is essentieel om leerlingen eigenaar te maken van hun leerproces. Niet hoeven te wachten op een docent, maar zelf met materiaal aan de slag gaan.
- *Op eigen tempo*: Elke leerling werkt op een ander tempo, op een andere manier, en verwerkt stof anders. Ik wil hier meer richting en mogelijkheden voor geven. Dit alles in een keer aanpakken is té groot. Daarom focus ik mij graag op het letterlijke tempo; materiaal aanbieden dat allemaal beheerst moet worden, maar hoe snel en de volgorde; dat mag de leerling zelf bepalen.
- *Leren kiezen*: Leerling worden zelf in de gelegenheid gesteld te kiezen met welke stof ze aan de slag willen. Als een leerling voorloopt, kan deze ook verder met lesstof. Als een leerling achterloopt zal ik altijd de planning nog eens herhalen.
- *Verantwoording*: Zonder klassikale instructie krijgt de leerling zelf veel meer verantwoordelijkheid zelf te stof eigen te maken. De input en hulp van de docent zijn niet weg, maar meer gepersonaliseerd en op kleinere schaal. Als de leerling iets niet snapt, of extra instructie wil ligt bij henzelf de verantwoordelijkheid hier iets mee te doen. Uiteraard moet de docent oog houden voor de stille en schuwe leerlingen. Ik wil leerlingen meegeven dat als zij iets willen leren, ik hen daarbij kan helpen, maar het niet vóór hen kan doen.

Zelf heb ik nog moeite om deze concreet vorm te geven, maar ik kijk ernaar uit dit in de praktijk te oefenen. In mijn experiment tracht ik hiertoe een poging. Aan het einde van het experiment reflecteer ik op mijn ontwikkeldoelen.

Experiment **Klassikale Instructie** - *Effectief stof overbrengen of lang gekoesterde mythe?*

Situatieschets

Ik merk dat veel leerlingen een passieve houding aannemen tijdens de les. Boeken, pennen, schriften zijn kwijt. Achteroverzittend absorberen zij de stof half. En als je niet op let? Dan herhaalt de docent zich wel, toch? Typisch pubergedrag, maar naar mijn mening stimuleren wij dit soms zelf met klassikale instructie; een onderdeel dat altijd aanwezig is bij een conventionele lesopzet (van Ast, de Loor, Spijkerbroek et al., 2024). Hoe krijg ik het leerproces terug bij de leerling? Hoe wordt de leerling zelfstandig, kritisch en geactiveerd? De queeste om *'Binnen is beginnen'* echt te laten slagen begint hier.

Weg met de klassikale instructie

Mijn ontwikkeldoelen zijn op één makkelijke manier te combineren; een eliminatie van de klassikale instructie. Uiteraard vereisen bepaalde momenten een klassikale aanpak. Om stof te leren, kan klassikale instructie een passieve vorm van leren zijn, die voor leerlingen heel effectief en prettig aanvoelt, maar actief leren ondermijnt (Baylor University, z.d.). Wanneer leerlingen zelf aan de slag gaan met de stof is dit in het begin moeilijk, maar levert het op lange termijn betere resultaten op (Baylor University, z.d.). In dit experiment wordt de klassikale instructie bevraagd; is deze methode echt zo efficiënt als deze lijkt?

Experiment

Sinds het begin van dit schooljaar, ben ik in 2 klassen (2 mavo-havo en 3 havo-vwo) gestopt met het geven van klassikale instructie. Het experiment loopt momenteel nog steeds. In mijn andere 3 klassen (1 mavo-havo, 1 havo-vwo en 1 vwo) geef ik wel klassikale instructie.

Een collega uit de vakgroep introduceerde mij begin dit schooljaar aan een nieuwe methode. Hij maakt zelf vragenbladen bij de paragrafen. Leerlingen beantwoorden deze vragen in een schrift dat ze bij de toets mogen gebruiken. Er wordt alleen in de les aan gewerkt en het materiaal blijft op school.

Klassikale instructie ontbreekt: *'Dan luisteren ze toch niet, of vergeten het meteen. Ze leren pas echt als ze zelf iets doen'* aldus deze collega.

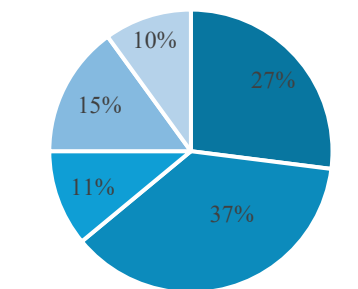
Bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar is verantwoordelijkheid een grote factor om goed te kunnen leren (Pelgrom & Hendriksen, z.d.). De klassikale instructie beperkt deze individuele verantwoordelijkheid. Doordat leerlingen zelf kiezen wanneer ze aan welke opdrachten werken, krijgen ze zeggenschap over hun leerproces. Uiteraard is hiervoor nodig dat alle opdrachtenbladen van tevoren aanwezig zijn. Deze vrijheid en de oefening in *'leren kiezen'* vergroot het gevoel van autonomie. Verdrinken in deze vrijheid wordt voorkomen, doordat er altijd een planning aanwezig is (Rubinstein, 2008).

Een typische experiment les: leerlingen komen binnen, pakken hun opdrachten en schrift uit de bak en gaan zelfstandig aan de slag. Er is ineens ruimte om oog te hebben voor verschillen tussen leerlingen (Rubinstein, 2010). De docent fungeert als een 'coach' in plaats van een klassikaal sturende kracht en kan zo meer leerlingen in hun eigen proces begeleiden.

Ervaringen

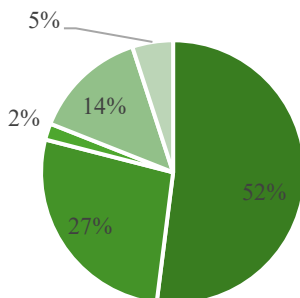
Na een periode van gewenning gaan leerlingen actief aan de slag, stellen vragen en formuleren kritisch antwoorden. Tussen deze 2 klassen was echter een groot verschil zichtbaar. De 3 havo-vwo klas was deze methode gewend, terwijl het nieuw was voor 2 mavo-havo. Na enige tegenstribbeling raakte ook deze laatste groep actiever betrokken in hun eigen leerproces. De klassikale instructie was weg, maar velen *leken* het niet te missen. Er waren echter ook andere geluiden. Specifiek in deze klas was ik benieuwd naar hun mening, omdat zij relatief kortgeleden nog wel klassikale instructie gewend waren. In een korte schriftelijke enquête kwamen er interessante resultaten bovendrijven:

'Ik leer minder goed omdat klassikale instructie ontbreekt'

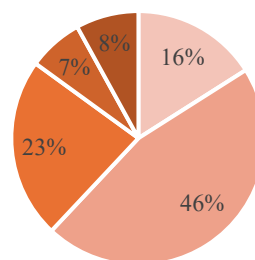
■ erg eens ■ eens ■ neutraal
■ oneens ■ erg oneens

'Ik wil klassikale instructie'

■ erg eens ■ eens ■ neutraal
■ oneens ■ erg oneens

'Ik ben actief bezig met het begrijpen van de lesstof'

■ erg eens ■ eens ■ neutraal
■ oneens ■ erg oneens

Opvallend is dat leerlingen zich negatief uiten over het gemis en graag klassikale instructie terug willen. Daarentegen geven ze ook aan actiever met de stof bezig te zijn. Natuurlijk is het begrijpelijk dat leerlingen dit missen, omdat het een relatief 'makkelijke' manier van leren is. Deze actieve manier kan zorgen voor minder gevoel van zelfvertrouwen en motivatie. De lange termijneffecten komen vaak beter uit (Baylor University, z.d.). In deze enquête konden deze nog niet worden meegenomen.

Een efficiënte methode of toch een lang gekoesterde mythe?

'She must give her lesson, plant the seed and then disappear: observing and waiting but not touching' (Montessori, z.d. **) Veel ideeën binnen de Montessorischool vallen te rijmen met het vervangen van klassikale instructie. Verantwoordelijkheid, leren kiezen, het eigen tempo bewaken, individueel onderwijs; het krijgt allemaal meer ruimte zonder klassikale instructie (Rubinstein, 2010). Het vergt oefening, continue uitleg, herhaling van het systeem, want zoals Montessori schrijft: *'Beetje bij beetje zal de leraar het materiaal aanbieden maar de kinderen nooit vrije keuze laten voor dat zij het gebruik van het materiaal kennen.'* (Montessori, z.d. *)

Uit het experiment bleek dat leerlingen die gewend zijn zelf aan de slag te moeten, dit ook daadwerkelijk doen. Het vergt tijd. De tegenstribbeling als gevolg van het wegvallen van het gemak is tijdelijk. Bij enkelen blijft het. De vraag is echter of zij dit gedrag niet ook vertonen in een kader van wel klassikale instructie. Een vervolgstap om dit experiment succesvol te herhalen, zou zijn om het in 2 parallelklassen te testen en om een meer uitgebreide enquête te houden over de lange termijneffecten. Pas dan kan er een goed onderbouwde conclusie worden getrokken over de daadwerkelijke effecten van wel of geen klassikale instructie.

Bronvermelding

1. Van Ast, de Loor, Spijkerbroek et al., 2024, Effectief leren
2. Baylor University, z.d. [How Students Learn](#)
3. Montessori, z.d. *, Discipline en de Montessorileraar, *Het brein van het jonge kind*
4. Montessori, z.d. **, Some Words of Advice to Teachers, *The Call of Education*
5. Pelgrom & Hendriksen, z.d., Montessoritheorie en begrippen alfabetisch, *En nú: Montessori!*
6. Rubinstein, 2008, Karakteristieken van scholen voor voorgezet Montessori-onderwijs
7. Rubinstein, 2010, Docent in het voorgezet Montessori-onderwijs

Reflectieverslag deel II – Reflectie op persoonlijke ontwikkelingsdoelen

Reflectie op persoonlijke ontwikkeldoelen

Naar aanleiding van het experiment reflecteer ik op mijn drie ontwikkeldoelen.

1. Leerlingen actief en zelfstandig de stof laten ontdekken

Ik heb deze methode van een collega overgenomen die er al lange tijd ervaring in had. Wat ik zelf heb overschat, is dat ik dit maar eventjes zou ‘proberen’, terwijl ik misschien nog niet helder had of dit ook echt bij mijn stijl van lesgeven past. Bij mijn nieuwe klassen paste ik deze methode meteen toen. Zoals in het experiment beschreven stond had 1 klas hier echt moeite mee, omdat zij de ‘conventionele’ manier van lesgeven gewend waren. Hen actief aan het werk zetten, de methode goed en helder uitleggen en hen de voordelen uitleggen (niet hoeven te leren/stampen voor de toets) waren punten die echt lastig gingen. Er waren enkele die de aardrijkskundeles als een soort nutteloze KWT invulde. Ik merkte dat ik nog onvoldoende geschoold was in hen dan op een effectieve manier aanspreken, waarin ik duidelijk maak dat zij echt aan de slag moeten. Aan de andere kant is dit ook onderdeel van hun eigen proces.

Daarentegen was er ook echte en grote omslag te voelen vanaf het 2^e blok en bij enkele individuele leerlingen. Ze kwamen binnen, wisten de bedoeling van de les, gingen actief vragen stellen en werkten goed samen. Ik heb vaak gevraagd of zij de andere methode terug wilden en velen zeiden *nee*. Ik merk dat leerlingen kritisch nadenken over hun formuleren; dit is per slot van rekening hun eindbeoordeling op de toets. Ze kunnen het bij mij checken (controle van de fout) en zo waren er veel die actief aan de slag gingen. Het is zeker nog niet een perfecte staat – ik betwijfel of dat bestaat – maar ik zie dat dit veel actiever is dan mijn andere manieren van lesgeven.

2. Minder klassikaal instructie geven

De voordelen die ik heb ervaren zijn dat ik leerlingen individueel goed kan ondersteunen. Leerlingen die achterlopen kan ik actief helpen met hun eigen moeilijkheden. Leerlingen die voorlopen kan ik ook op weg helpen door het volgende materiaal aan te bieden. Klassikaal lesgeven vind ik zelf erg leuk, maar ik scheer ook alle leerlingen over een kam. Wat ik mis door dit niet gedaan te hebben in 2 klassen, is een algemene check of bepaalde stof goed landt of niet. Daar heb ik nu veel minder zicht op. Eigenlijk alleen bij de eindtoets. Dat is nog iets om over na te denken, zeker voor andere lessen en voor eventuele aanpassingen binnen het systeem van minder klassikaal lesgeven. Sommige leerlingen vinden het niet leuk, maar gaan wel zelf lezen, zelf vragen stellen, zelf aan de slag. Met een voorgekauwde instructie is de drang er veel minder. Het legt de verantwoordelijkheid echt op een drastisch andere plek; bij de leerlingen.

3. Het leertempo van leerlingen individueel ondersteunen

Het leertempo van leerling verschuift automatisch als er niet een stuk paragraaf is dat in een les per se af moet. Een gevaar is dat leerlingen die al achterlopen, geen externe druk voelen om bij te blijven. Zij worden toch niet klassikaal overhoord of bevraagd. Het leertempo is dus belangrijk om individueel te monitoren en soms ontschoot mij de tijd in de les, omdat veel leerlingen vragen stellen. Wat ik wel merkte is dat sommige leerlingen erg snel zijn en dus tijd over hebben voor ander werk of om anderen te helpen. Ik vond het ontzettend waardevol om op deze manier inzicht te krijgen in het leertempo van vele leerlingen. Zeker met een een-uurs-vak is dat lastig wanneer je zo veel wilt doen; dit was hiervoor echt een perfecte oplossing.

Ik ben blij dat ik op deze manier heb kunnen werken aan mijn ontwikkeldoelen. Ze zijn zeker nog niet uitontwikkeld; dat kan ook niet. Lesgeven is een voortdurend proces van evaluatie, aanpassing, testen en opnieuw evalueren. Het was een fijne start om dit in de praktijk te testen.

Dank voor het lezen.

Bijlage Experiment

Dit is 1 voorbeeld van een les die leerlingen krijgen wanneer ze geen klassikale instructie hebben. Elke leerling heeft een eigen lesboek mee en kan de vragen maken met behulp hiervan. De leerlingen schrijven de vraag mee in het antwoord, waardoor de leerling tijdens de toets de stof erbij kan houden.

Dit is een opdracht voor 2mavo-havo op het thema 'Steden'.

2.5 BL MH2 – Veranderingen in Nederlandse steden

Noteer de antwoorden in je schrift, zorg dat je de vraag meeneemt in je antwoord. Je gebruikt paragraaf 2.5 voor deze vragen.

Leerstof – De opbouw van een stad

1. Wat is een ander woord voor 'de verdeling van een stad'?
In Nederland hebben veel steden dezelfde opbouw. Lees in de tekst welke wijken er allemaal kunnen voorkomen.
Bekijk de foto's: noteer voor elke foto wat voor wijk dit is. Schrijf ook op waarom je dit in de foto terugziet.

Foto A

Foto B

Foto C

Foto D

Foto E

Foto F

Leerstof – Verandering in de stad

2. Bekijk de foto's hiernaast.
Waar protesteren deze mensen tegen? En waarom doen ze dat?

3. Bekijk de vorige vraag.
Wat geeft de tekst als oplossing hiervoor? Leg dit begrip uit.
4. Zet de volgende gebeurtenissen in de juiste volgorde. Schrijf de hele zinnen over in je schrift:
- Huizenprijzen stijgen door tekort
 - Er is meer sociale woningbouw nodig
 - Mensen gaan alleen of met z'n tweeën wonen
 - Mensen kunnen geen huis meer vinden
5. Bekijk de foto.

Er staan veel huizen leeg in Amsterdam. Dit is raar, omdat er ook veel mensen zijn die zelf geen huis kunnen vinden. Sommige mensen beslissen dan, om zo een leegstaand huis in te nemen en er te wonen: dit noem je 'kraken'.

In Amsterdam-Noord is een huis van een oude man in december 2025 gekraakt. Hij woont er zelf niet, omdat hij van een hersenbloeding moet herstellen in een verzorgingstehuis.

Stelling: Het is oké dat deze mensen (de krakers) het huis van de oude man gekraakt hebben.

Bedenk een argument vóór de stelling, en een argument tegen de stelling.

Op het spandoek staat 'Geen lege huizen deze winter!'

Leerstof – Een leefbare stad

6. Wat betekent 'leefbaarheid'?
7. In de stof staan 5 puntjes hoe je de leefbaarheid in een stad kunt verbeteren. Kies voor elke foto, welk puntje je hierin kunt zien. Leg dit kort uit in je schrift.

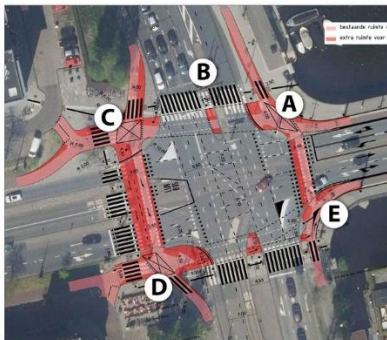
A) Gras op de gevel (voorkant)
van een gebouw

B) Oosterpark

C) Extra ruimte voor
fietsers bij kruispunt

D) Renovatie van een flat

E) Buurthuis

Expert vragen

8. Bekijk Bron 25 in je boek. Leg uit wat een hitte-eiland is.
9. Bij welke maatregelen past bron 25 het beste, als het gaat om een leefbare stad? Leg uit.
Lees nog een 'verandering in de stad'. Beargumenteer wat volgens jou de beste optie is om de woningnood in Nederland tegen te gaan.